

Ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman toteutuminen vuonna 2023

Rakennus- ja ympäristölautakunta 20.03.2024 § 28
1332/00.01.02.02/2024

Valmistelija

Ympäristöterveyspäällikkö Riitta Suutari, riitta.suutari@salo.fi, 02 778 4601

Rakennus- ja ympäristölautakunta hyväksyi tammikuussa 2023 ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman 2020-2024 päivityksen vuodelle 2023. Valvontasuunnitelman toteutuminen tulee arvioida ja käsitellä lautakunnassa ja toimittaa VYHA:n (Ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkötietojen hallintajärjestelmä) kautta aluehallintovirastolle maaliskuun loppuun mennessä.

Arvioinnissa tulee kuvata mm. toteutuneiden suunnitelman mukaisten tarkastusten ja muiden tarkastusten määrät toimintatyypeittäin, hyväksymispäätösten, käsiteltyjen ilmoitusten ja myönnettyjen lupien määrät, tiedot kertyneistä maksutuloista sekä arvioida yleisesti valvontasuunnitelman toteutumista ja voimavarojen riittävyttä. Jos toteuma eroaa merkittävästi suunnitelmasta, pyritään selvittämään syyt suunnitelman poikkeamiselle.

Someron kaupunki liittyi vuoden 2023 alussa Salon kaupungin kanssa samaan ympäristöterveydenhuollon valvontayksikköön, joten toteumaluvut ja maksutuotot eivät ole vertailukelpoisia aiempiin vuosiin.

Elintarvikevalvontasuunnitelman toteutuminen

Vuoden 2023 valvontasuunnitelman mukainen elintarvikehuoneistoissa valvottavien toimintojen kokonaismäärä oli 556 (Salo/Somero 464/ 92, vuonna 2022 Salo 461) ja niihin oli suunniteltu tehtävän 266 tarkastusta (Salo/Somero 206/60). Elintarvikehuoneistoihin tehtyjen suunnitelmallisten tarkastusten määrä vuonna 2023 oli 247 kpl. Tarkastusten toteuma oli siten 94%. Elintarvikevalvonnassa tarkastukset ovat pääsääntöisesti suunnitelmallisia. Vuonna 2023 tehtiin lisäksi 17 seurantatarkastusta kohteisiin, joille oli annettu määräaika korjausten suorittamiseksi sekä 15 valvontasuunnitelman ulkopuolista tarkastusta. Ulkopuolisia tarkastuksia tehdään esim. asiakasvalitusten yhteydessä tai jos tulee ilmoitus säädösten vastaisesta toiminnasta. Myös joissakin tapauksissa ennen toiminnan aloitusta voidaan tiloihin tehdä tarkastuskäynti tilojen sopivuuden arvioimiseksi suunniteltuun toimintaan. Uusia elintarvikehuoneistoilmoituksia tehtiin 76 kpl (Salo/Somero 66/10 kpl). Uusien rekisteröityjen elintarvikehuoneistojen suuri määrä selittyy Someron yhteistoiminnan lisäksi sillä, että useita elintarvikehuoneistoja siirtyi kunnilta hyvinvointialueille ja toimijan vaihtuessa tulee tehdä uusi elintarvikehuoneistoilmoitus.

Tarkastuskäynneistä osa tehtiin asiakirjatarkastuksina ja myös yhdistelmää etä/asiakirjatarkastus käytettiin mahdollisuuksien mukaan. Lähes kaikki tarkastukset ovat ns.Oiva-tarkastuksia (myös seurantatarkastukset).

Oiva-tarkastusten kokonaisarvosanat jakoutuivat seuraavasti (suluissa koko maan keskiarvot):

- oivallinen A 45,6% (45,5 %)
- hyvä B 43,2 % (37,7 %)
- korjattavaa C 10,0 % (15,8 %)
- huono D 1,2 % (1,0 %)

Oiva-arvioiden tuloksemme ovat jonkin verran koko maan keskiarvoa paremmat. Meillä on annettu korjattavaa eli C arvosanaa 6 % vähemmän, mutta B-arvosanaa vastaavasti n.6 % enemmän kuin keskimäärin. Ohjausta ja neuvontaa annettiin, jos toiminnassa havaittiin pientä huomautettavaa, mutta puutoksen ei katsottu heikentävän elintarviketurvallisuutta tai johtavan kuluttajaa harhaan. Korjattavaa - arvosana johti kehoitukseen korjata puute määräaikaan mennessä. Korjaukset tarkistettiin seuraavan suunnitelmallisen tarkastuskäynnin yhteydessä tai erillisellä uusintatarkastuksella. Hallinnollisiin pakkokeinoihin (määräys, kieltö, uhkasakko) ryhdyttiin vuoden aikana kahden eri elintarviketoimijan kanssa.

Valtakunnallisena painopisteenä olleista oivariveistä (lämpötilavalvonta, jäljitettävyyden, takaisinvedot) valvottiin elintarvikkeiden lämpötilojen hallintaa pääsääntöisesti kaikilla tarkastuskäynneillä. Jäljitettävyyden ja takaisinvetojen valvontaa ei tehty yhtä systemaattisesti. Valvojat osallistuivat aktiivisesti Ruokaviraston järjestämiin koulutuksiin ja verkostotapaamisiin.

Valvontayksikön omana painopisteenä oli alkutuotannon valvontakohteiden tietojen päivittäminen Vatiin (ympäristöterveydenhuollon keskitetty toiminnanohjaus ja tiedonhallintajärjestelmä) ja alkutuotannon suunnitelmallisen valvonnan toteuttamisen aloittaminen riskiluokitusohjeen mukaisesti. Maidon- ja munantuotannon osalta saatiin tiedot päivitettyä. Suunnitelluista maidontuotannon tarkastuksista toteutui 11/19. Painopisteen toteuttamista jatketaan vuonna 2024.

Viranomaisnäytteitä valvontakohteiden omavalvontajärjestelmän toimivuuden todentamiseksi otettiin suunnitelman mukaisesti, yhteensä 32 (Salo/Somero 18/14 kpl). Näytteitä otettiin sekä tuotteista että tuotantoympäristöstä. Painopiste oli suunnitelman mukaisesti patogeenitutkimuksissa (listeria, salmonella).

Lisäksi otettiin kaikki Ruokaviraston koordinoimiin elintarvikkeiden vierasaineiden (esim. raskasmetallit, dioksiinit, PAH-yhdisteet, hometoksiinit) ja jäämien (esim. eläinlääke- ja torjunta-ainejäämät) valvontaohjelmiin liittyvät näytteet. Näytteitä otettiin yhteensä 14 kpl (Salo/Somero 9/5).

Elintarvikevalvonnasta kertyi vuonna 2022 uutena maksuna käyttöön otettua perusmaksutuloa 63 900 € (2022 56 100 €), tarkastusmaksuja 43 420 €, (2022 32 175€) ja elintarvikehuoneistojen ilmoitusten käsittelymaksuja 9 750 € (5 460 €). Elintarvikevalvonnasta kertyneet tulot olivat yhteensä 117 070 € (93 735 €).

Terveydensuojelun valvontasuunnitelman toteutuminen

Terveydensuojelulain mukaisia suunnitelmallisen valvonnan kohteita oli 398 kpl (Salo/Somero 315/83), vuonna 2022 Salo 314 kpl). Valvontasuunnitelmassa oli tarkastuksia näihin kohteisiin suunniteltu vuodelle 2023 162 kpl (Salo/Somero 117/45). Valvontakohteen tarkastustiheys määräytyy riskinarvioinnin perusteella ja kohteet tarkastetaan riskiluokan mukaan kerran vuodessa-viiden vuoden välein. Tarkastusmäärät eivät siten jakaudu vuosittain täysin tasaisesti. Valvontasuunnitelman mukaisia tarkastuksia tehtiin 145 kpl, toteumaprosentti oli siten n. 90 %. Lisäksi tehtiin 9 seurantatarkastusta kohteisiin, joille oli annettu korjauskehoitus.

Tekemättömät tarkastukset kohdistuivat erityisesti talousvesivalvontaan. Salon alueen vesilaitoksiin tehtiin 11/26 suunnitellusta tarkastuksesta. Someron alueen vesilaitosten kaikki tarkastukset (5/5) toteutuivat

suunnitelman mukaisesti. Talusvesivalvonnassa huomioitiin erityisesti uuden juomavesidirektiivin aiheuttamat muutokset mm. näytteenottosuunnitelmiin. Runsaasti lisätyötä aiheutui näytteenottosuunnitelmien toimivuusongelmista Vati-järjestelmässä.

Viranomaisnäytteet talous-, uima- ja uima-allasvedestä otettiin valvontasuunnitelman mukaisesti. Talusveden viranomaisnäytteet täyttivät laatuvaatimukset vuonna 2023. Kaikki yleiset uimarannat luokiteltiin uimavesinäytteiden perusteella laadultaan erinomaisiksi.

Valvontatyössä oli havaittu, että erityisesti majoitustiloista tehtyjen terveydensuojelulain 13 §:n mukaisten ilmoitusten osalta on puutteita. Valvontayksikön omana painopistetavoitteena oli saattaa kaikki majoitushuoneistot valvonnan piiriin. Työtä aloitettiin vuonna 2023 ja sitä jatketaan vuonna 2024.

Uusia terveydensuojelulain 13 §:n mukaisia ilmoituksia/hakemuksia käsiteltiin 70 (Salo/Somero 59/11, Salo vuonna 2022 21 kpl). Suuri määrä selittyy Somero-yhteistyön lisäksi kohteiden siirtymisellä hyvinvointialueille.

Terveydensuojelulain mukaisessa valvonnassa merkittävä osa (31 %) tarkastuskäynneistä oli valvontasuunnitelman ulkopuolisia tarkastuskäyntejä. Niitä tehtiin 70 kpl ja ne kohdistuivat pääasiassa terveyshaittaepäilyihin, kuten sisäilmaongelmat, siivottomuus, melu ja tuhoeläimet.

Terveydensuojeluvalvontaa työllistivät myös erilaiset lausunnot ja muut selvitykset. Lausuntoja annettiin yhteensä 19 kpl. Tuulivoimaan liittyvät meluasiat työllistivät edelleen runsaasti valvontaa.

Kaupungin sisäilmatyöryhmien kokouksia, joihin terveystarkastaja osallistui asiantuntijana, pidettiin 38 kpl. Terveyshaittaepäilyjä selvitetään paljon myös yhteistyössä rakennusvalvonnan, ympäristönsuojelun ja paloviranomaisten kanssa.

Terveydensuojelulain mukaisia perusmaksutuloja saatiin 26 250€ (2022 24 600 €). Suunnitelmallisista tarkastuksista kertyi tuloja yhteensä 33 291,50 € (2022 29 182 €) ja ilmoitusten/hakemusten käsittelystä 8 970 € (2 665 €). Lisäksi perittiin näytteenottomaksuja 10 725 € (5 330 €) Tässä arvioitu, että vatista puuttuisi n. 20 kpl näytteenottoja (NOS-ongelma) Terveydensuojelulain mukaisen valvonnan tulot vuonna 2023 olivat yhteensä 79 236,50 € (61 777 €).

Tupakkalain ja nikotiinikorvausvalmisteiden valvonnan toteutuminen

Tupakkalain mukaiset valvontakohteet ovat pääasiassa vähittäismyyntipaikoissa. Lisäksi valvontakohteita ovat tupakointilalliset ravintolat ja tupakkatuotteiden tukkumyyntipaikat. Tupakkalain mukaista valvontaa tehtiin pääasiassa elintarvikevalvonnan yhteydessä. Terveydensuojelulain mukaisissa tarkastuskohteissa, kuten päiväkodeissa, oppilaitoksissa ja yleisillä uimarannoilla, havainnointiin tarkastus- ja näytteenottokäyntien yhteydessä myös tupakkalain mukaisten tupakointikieltojen noudattamista.

Tupakkalaki koskee tupakkatuotteiden lisäksi mm. sähkösavukkeita sekä niissä käytettäviä nesteitä. Salossa on yksi sähkösavukkeiden ja nikotiininesteiden erikoisliike. Erikoisliikkeen lisäksi neljä (Salo 3/Somero 1) muuta toimijaa on ilmoittanut nikotiininesteiden myynnistä valvontayksikön alueella.

Tupakkalain mukaisia valvontakohteita vuonna 2023 oli yhteensä 84 kpl (Salo/Somero 68/16). Valvontasuunnitelmassa niihin oli suunniteltu tehtävän 45 tarkastusta. Tarkastuksia tehtiin 38 kpl, toteuma 84 %.

Lääkelain mukaisia nikotiinikorvausvalmisteiden myyntipaikkoja oli 39 kpl (Salo/Somero 33/6) ja niiden valvonta hoidetaan tupakan myynnin valvonnan yhteydessä. Suunnitelluista 25 tarkastuksesta tehtiin 21 tarkastusta, toteuma 84 %.

Vuosittaisia tupakka- ja nikotiinikorvausvalmisteiden vuosimaksuja perittiin yhteensä 49 970 €, joista tupakka 46 550 € ja nikotiini 3 420 € (2022 yhteensä 45 500 €). Vuonna 2023 tehtiin 6kpl (8kpl) tupakkatuotteiden ja 2 kpl nikotiinikorvausvalmisteiden vähittäismyyntipäätöstä. Lisäksi vuonna 2023 tehtiin asuntoyhteisön hakemuksesta yksi parveketupakointikieltopäätös. Yhteensä tupakka- ja lääkelain mukaiset tulot olivat 51 700 € (48 070 €).

Eläinlääkintähuollon valvontasuunnitelman toteutuminen

Eläinlääkäripalveluiden toteutuminen:

Salon ja Someron yhteistoiminta-alueella on viisi praktikkoeläinlääkäriä, jotka toimivat kolmella eri vastaanotolla. Eläinlääkäriresurssien lisääntymisen myötä toiminta ei ole enää yhtä haavoittuvaa kuin aiemmin, mutta eläinlääkäripulasta johtuen sijaisten saaminen on vaikeaa ja aiheuttaa paljon ylimääräistä järjestelytyötä. Osa-aikatyöskentelystä johtuen käytettävissä oleva praktikkoresurssi oli 4,2 htv. Vastaanottotoimintaa jouduttiin supistamaan erityisesti loma-aikoina. Kaikki kaupungineläinlääkäreiden tuotantoeläinten terveydenhuoltosopimuskäynnit pystyttiin kuitenkin hoitamaan sekä tarjoamaan kiireellinen eläinlääkäriapu. Alueellamme on tarjolla hyvin myös yksityisiä eläinlääkäripalveluja.

Salon ja Someron eläinlääkärit tekivät virka-aikaan tilakäyntejä yhteensä 705 kpl (2022 Salo 204 kpl) ja päivystysaikana käyntejä oli 168 kpl. Vuoden 2023 tilakäynneistä 226 kpl (32 %) oli kunnaneläinlääkäreiden tekemiä terveydenhuoltokäyntejä tiloille, joiden kanssa heillä on terveydenhuoltosopimus. Terveydenhuoltosopimustiloista 27 on Salossa ja 41 Somerolla. Terveydenhuoltosopimuksia tehdään erityisesti sika- ja nautatiloille. Eläintiloille tehdyistä kaikista käynneistä 42 % tehtiin Salon alueelle ja 50 % Somerolle ja 8 % muihin kuntiin.

Pieneläinkäyntejä vastaanotoilla oli 4149 (2022 Salo 2 159). Asiakkaista 62 % oli salolaisia ja 32 % somerolaisia ja 6% muista kunnista.

Eläinlääkäreiden virka-aikana tekemistä käynneistä vuonna 2023 oli 83 % pieneläinkäyntejä ja 17 % tiloille tehtäviä käyntejä.

Hyötyeläinpäivystys hoidetaan yhteistyössä Liedon eläinlääkintähuollon kanssa. Päivystysalue koostuu kahdesta toiminta-alueesta, joissa molemmissa on yksi päivystäjä. Someron mukaantulon myötä päivystyksen aluejako muuttui hieman ja ns. eteläiseen alueeseen kuuluvat Salon ja Someron lisäksi Paimio, Sauvo ja Kemiönsaari. Parainen ja Kaarina siirtyivät vuodenvaihteessa pohjoiseen päivystysalueeseen. Tarvittaessa eteläisen ja pohjoisen alueen päivystäjä ovat kuitenkin velvolliset tekemään yhteistyötä, jotta palvelu voidaan tarjota asiakkaille riittävän nopeasti. Päivystyksessä tehtyjen sairaskäyntien määrä vuonna 2023 oli laskennallisesti 0,75 käyntiä vuorokaudessa eli viikonlopun (pe klo 16-ma klo 8) aikana keskimäärin 2 sairasmatkaa (vuonna 2022 ka. 2,4 sairaskäyntiä/vl) ja arkiyöpäivystyksessä (klo16-08) keskimäärin 0,5

käyntiä. Päivystyskäynneistä (168 kpl) kohdistui 84 % Salon ja Someron alueelle ja 16 % Liedon valvontayksikön alueelle.

Salossa ja Somerolla on käytössä käyntimaksu- ja matkasubventio. Subventioita maksettiin viime vuonna 4 987 euroa (vuonna 2022 1 985 euroa).

Pieneläinpäivystysjärjestelyt työllistivät runsaasti vuonna 2023. Evidensia Eläinlääkäripalvelut Oy irtisanoi Someroa lukuun ottamatta muuta Varsinais-Suomea koskevan pieneläinpäivystyssopimuksen 1.9.2023 alkaen. Someron kaupungin pieneläinten päivystyspalveluista oli tehty 1.1.2023 alkaen erillinen sopimus Lohjan ympäristöterveyspalveluiden kanssa. Irtisanomisen jälkeen koko Varsinais-Suomea koskevasta pieneläinpäivystyspalveluiden hankinnasta järjestetyssä kilpailutuksessa ei saatu yhtään tarjousta. Pieneläinpäivystyspalveluista jouduttiin tekemään suora hankintasopimus Evidensian kanssa ja koko Varsinais-Suomen pieneläinpäivystys hoidettiin 1.9.2023 alkaen eläinsairaala Evidensia Vettorin tiloissa Raisiossa. Suora hankintasopimus on voimassa 31.12.2024 saakka.

Evidensia Vettorin päivystyksessä kävi vuonna 2023 yhteensä 742 salolaista pieneläintä (vuonna 2022 690 kpl). Somerolaisia pieneläimiä hoidettiin Lohjan alueen päivystyksessä tammi-elokuun aikana yhteensä 26 kpl ja syys-joulukuussa Vettorissa 25 kpl. Salon ja Someron alueelta tulevien asiakaskäyntien osuus on kuukausittain 6-8 % Varsinais-Suomen kaikista päivystysasiakkaista.

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonta:

Eläinten terveyden- ja hyvinvoinnin valvontatehtävät ovat valtion korvaamia, kunnalle määrättyjä tehtäviä. Valvonnan päävastuu on valvontaeläinlääkärillä. Vuonna 2023 saatiin toinen valvontaeläinlääkärin virka ja molemmat virat olivat täytettyinä kesäkuun alusta alkaen.

Muut kaupungineläinlääkärit osallistuvat valvontaan tarvittaessa, esim. poissaolojen aikana tai avustavat tarvittaessa valvontaeläinlääkärinä käynneillä. Epäilyyn perustuvat tarkastuskäynnit tehdään pääsääntöisesti aina työparin kanssa. Eläinlääkärien lisäksi eläinsuojeluvalvontakäynneille voi tapauskohtaisesti osallistua myös terveystarkastaja. Valtio ei kuitenkaan korvaa terveystarkastajien kustannuksia. Salolla ja Liedon valvontayksiköllä on sopimus valvontaeläinlääkäreiden toimivallasta toistensa virka-alueella. Myös läänineläinlääkärit osallistuvat vaikeiden eläinsuojelutapausten hoitoon yhdessä valvontaeläinlääkärin kanssa. Tarvittaessa tarkastuskäynnille pyydetään poliisi suojaamaan tarkastuksen sujumista.

Vuonna 2023 tehtiin noin 130 epäilyyn perustuvaa tarkastusta (2022 Salo 77 kpl). Näistä noin 90 % kohdistui pieneläimiin. Uusintatarkastuksia tehtiin 50 kpl. Hevonen ja lammas ovat yleisimmät isoeläimet, joista tehdään ilmoituksia. Pieneläimiin kohdistuvissa tarkastuksissa ei kuitenkaan läheskään aina todettu lainsäädännön vastaista toimintaa ja usein riitti, että eläimen omistajille annettiin neuvoja ja ohjeita.

15 toimijan kohdalla ryhdyttiin 44 §:n mukaisiin kiireellisiin toimenpiteisiin, kuten eläimen hoidon järjestäminen muualla, lopettaminen tai eläinten lähettäminen teuraaksi. Eläinten hyvinvoinnin turvaamiseksi annettiin eläinsuojelulain 42 §:n mukaisia määräyksiä 38 eri toimijalle.

Ilmoituksenvaraiseen toimintaan (tallit, eläinhoitolat, kennelit, riistanhoitotarhat) suunnitelluista tarkastuksista pystyttiin tekemään tallien osalta noin puolet (16/30). Eläinhoitolat ja kennelit tarkastettiin

valvontasuunnitelman mukaan (10 kpl). Eläintautilain mukaiset salmonellavalvontakäynnit (28 kpl) sekä muut tautivalvontaan liittyvät suunnitelmalliset viranomaistehtävät, kuten lintuinfluenssanäytteenotto, hoidettiin Ruokaviraston laatiman suunnitelman mukaisesti (vuonna 2023 näytteitä otettiin 16 tilalta).

Yhteenveto

Salon ja Someron ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen käynnistyminen työllisti erityisesti alkuvuodesta, kun toimintatapoja yhtenäistettiin ja tehtiin uusia työjärjestelyjä. Myös uuden yksikön työhyvinvoinnin kehittämiseen käytettiin voimavaroja mm. järjestämällä työnohjausta eläinlääkäreille.

Yhteistoiminnan myötä kasvanut kaupungineläinlääkäriresurssi vähensi eläinlääkintähuollon haavoittuvuutta. Eläinlääkäripulasta johtuen sijaisten saaminen on edelleen hyvin haasteellista ja varsinkin loma-aikoina jouduttiin toimimaan vajaalla eläinlääkäriresurssilla. Pieneläinpäivystyksen ostopalvelusopimuksen irtisanomisesta johtuen päivystysjärjestelyt työllistivät runsaasti vuonna 2023 ja uudesta sopimuksesta aiheutui myös kuluja, joita ei ollut huomioitu vuoden 2023 talousarviossa.

Eläinvalvonnan osalta toisen valvontaeläinlääkäri viran perustaminen mahdollisti työparina toimimisen ja siten säästi terveystarkastajien ja praktikkoeläinlääkärien resurssia muihin tehtäviin. Lisäresurssin ansiosta myös ilmoituksenvaraisten pitopaikkojen valvonta saatiin käynnistettyä.

Vuoden 2023 valvontasuunnitelmassa asetetut tarkastustavoitteet toteutuivat pääosiltaan hyvin, mutta kaikkiin valvontasuunnitelmassa oleviin painopisteisiin ei pystytty panostamaan täysin esitetystä laajuudessa. Myöskään kaikkia ympäristöterveydenhuollon laadun kehittämiseen liittyviä suunnitelmia ja tavoitteita saatu täysin toteutettua.

Esittelijä	Rakennus- ja ympäristövalvonnan johtaja
Päätösehdotus	Rakennus- ja ympäristölautakunta hyväksyy selvityksen ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman toteutumisesta vuonna 2023.
Päätös	Rakennus- ja ympäristölautakunta hyväksyi päätösehdotuksen.
Tiedoksianto	Ympäristöterveyspäällikkö; Lounais-Suomen aluehallintovirasto (Vyha-järjestelmän kautta) Someron kaupunki